

Kempens trapweefgetouw Taxandriamuseum

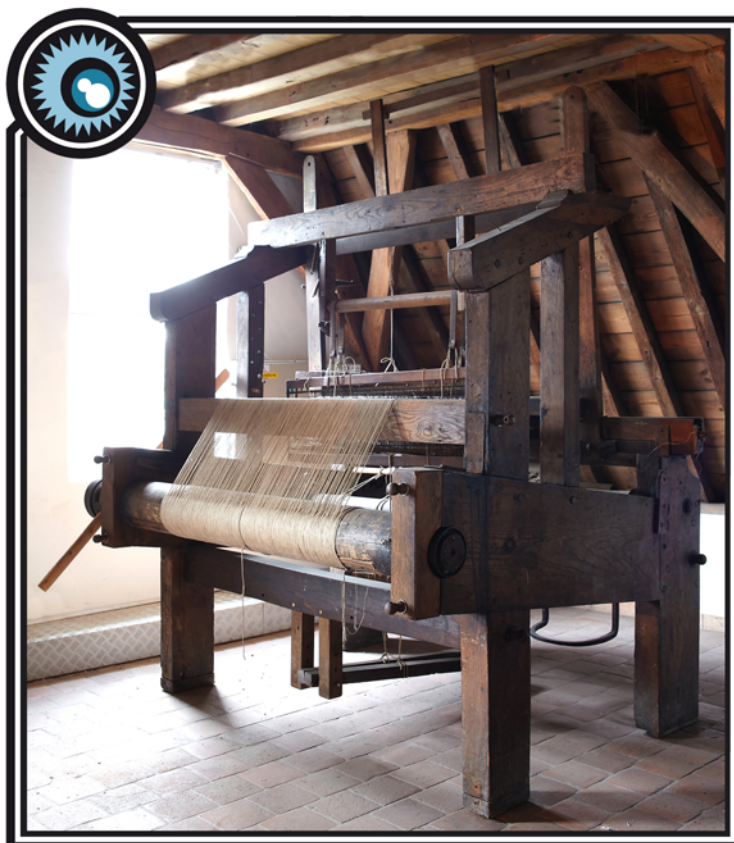
Textielnijverheid in Turnhout

Turnhout specialiseert zich in het ancien regime aanvankelijk in de lakennijverheid, maar vanaf de 16de eeuw gaat men over naar de productie van textielwaren op basis van vlas, zoals linnen en vooral tijk, een grove vast geweven, stevige linnensoort. Het ambacht van de lakenwevers heroriënteert zich daarna grotendeels tot een handel in lakens. De tweede grote textieltak in Turnhout is dan de tijknijverheid. Vlas wordt in de Kempen vanaf de 15de eeuw verbouwd, maar onvoldoende om de tijkproductie te ondersteunen. Er moet vlas worden ingevoerd uit Vlaanderen en vooral uit Westfalen. Tijk wordt vooral gebruikt voor matrasovetrekken, schorten en in de meubelindustrie. Evenals het Turnhoutse laken vinden ook de tijken hun weg naar de binnen- en buitenlandse handel.

De textielarbeid bestaat tot in de eerste helft van de 19de eeuw voornamelijk uit huisnijverheid. De woningen van de thuiswerkers hebben een weefkamer die vaak de halve oppervlakte van het huis beslaat. In de Molenstraat te Turnhout vinden we nog steeds vijf oude wevershuisjes met één bouwlaag onder een zadeldak, die wellicht dateren uit de 17de of de 18de eeuw.

Het weven

Weven is het vervlechten van lengte- en breedtedraden tot textiel. De lengtedraden, ook wel ketting of schering genoemd, zijn naast elkaar op de kettingboom gerold. Deze kettingboom ligt achterin het weefgetouw. Tijdens het weven kunnen de kettingdraden per groep worden opgetild door schachten of kammen. De inslagdraden worden hiertussen gevlochten met behulp van een schuitvormige spoel waarin een klos of bobijn met garen tijdens het heen en weer bewegen wordt afgewikkeld. De wever moet de spoel met het inslaggaren telkens rechts of links van het getouw met de hand opvangen en terug voortdrijven.

Trapgetouw of schachtengetouw

Het op en neer bewegen van de kettingdraden gebeurt dus met behulp van de schachten. In de eenvoudigste vorm worden de kettingdraden om de andere draad omhoog geheven. Door het voetenspel van de wever op de trappers worden de schachten afwisselend op en neer gelaten zodat de sprong ontstaat, de ruimte tussen twee lagen kettingdraden waardoor de spoel in één beweging van de ene kant van het getouw naar de andere kon worden geschoven.

Daarna wordt de nieuwe inslagdraad met een soort kam strak aangedrukt tegen de inslagdraden die al in het weefwerk zitten. Dit vereist heel wat kundigheid want enkel met kamslagen van gelijke kracht bekomt men gelijkmatige weefsels. Het afgewerkt stuk textiel wordt op de doekboom, een houten balk dicht bij de wever, gewonden. Wanneer het werkstuk van het getouw is afgehaald, moet het weefsel nog aan de randen afgewerkt worden en eventueel een nabehandeling (appretuur) krijgen.

Het hier afgebeelde 18de-eeuwse getouw uit de proto-industriële textielnijverheid behoort tot de horizontale handweefgetouwen.

Na 1800

In deze periode is Turnhout nog hoofdzakelijk een textielstadje waar vooral tijk en kant worden geproduceerd. De papierindustrie en leerbewerking zijn de opkomende industrieën. Toch is in 1850 nog altijd zo'n 80 procent van de arbeiders werkzaam in de textielsector. De toekomst zit echter in de stoomwerktuigen. Rond 1900 verdwijnen de thuiswevers en de tijknijverheid draait slechts op enkele 'stoomweverijen'.

Tekst: Marie-Paule Peeters

Foto: onbekend

Archief & Musea Turnhout

Gegevens:

- Materiaal: hout
- Afmetingen: 2,45 m (h) x 2,14 m (b) x 1,89 m (diepte)

Inventaris:

- Taxandriamuseum, Begijnenstraat 28 Turnhout
- Inventarisnummer: T00815

Literatuur:

- DE KOK, H., Het economisch leven tot 1800, in: *Turnhout Groei van een stad*, 1983, p. 151-153.
- LANDUYT, G., Industrie, in *Turnhout van A tot Z. Een stedelijke Biografie*, p. 129-131.

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (doorklikken naar Object van de Maand).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • www.archiefenmuseaturnhout.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11